

**Maandblad der Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
gevestigd te Amsterdam.**

Redacteur: Dr. W. J. Prud'homme van Reine, Mauvestraat 29, Zaandam

2e Redacteur: Joh. Bolman, Nic. Maesstraat 122boven Amsterdam-Z.

Administratie-adres: Bureau K.N.N.V., C 24, Hoogwoud

Penningmeester: J. L. Odekerken, Badhuislaan 27, Hilversum,
Giro No. 103855, t.n.v. Penningmeester K.N.N.V. te Hilversum.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 6.— per jaar.

Natuurhistorische streekmusea

Op 27 mei 1961 bestaat het natuurhistorische museum „Natura Docet” te Denekamp, schepping van de in onze vereniging destijds zo bekende „meester Bernink”, 50 jaar. Als gelukwens met dit bijzondere feit biedt de KNNV aan de leiding van dit museum en aan de leden dit nummer aan, dat vrijwel geheel aan natuurhistorische streekmusea is gewijd.

De tijd, waarin de KNNV ontstond en „Natura Docet” een decennium later werd opgericht, verschilde wel in zeer sterke mate van ons huidige tijdsbestek, dat zo uitgesproken internationaal georiënteerd is. Een enkele blik op ons jaarlijkse reis- en kampeernummer is voldoende om dit te constateren. En dan kan tegelijk de vraag rijzen: hebben betrekkelijk kleine streekmusea nog betekenis voor ons?

Wij menen van wel, ondanks of misschien juist wegens deze toegenomen internationalisatie. Want iedere belangstelling op biologisch gebied begint toch meestal op „eigen terrein”, in de streek en het land, waarin men woont en werkt. Hoe dieper het inzicht is dat men hiervan heeft, hoe meer kans dat oog en oor, gescherpt door de kennis van het eigene, open zullen staan voor datgene wat verder weg te zien is, hoe meer kans ook dat ons reizen niet een oppervlakkig bezoeken wordt. En dat is wel nodig in een tijd, waarin een Nederlands politicus onlangs nog in alle ernst een zeker recht op oppervlakkigheid en wansmaak voor ons volk opeiste!

Men ontmoet in de artikelen zowel „de schooljeugd” als „de badgast” als enige collectiviteiten, tot welke een streekmuseum zich speciaal kan richten en ten opzichte van welke zij een taak hebben te vervullen. Hun functie in het kader der landschapsbescherming mag zeker niet worden vergeten; deze moet zelfs meer op de voorgrond staan dan vroeger, een noodzakelijk kwaad, gevolg van ruilverkavelingen, ontwatering en velerlei ander landschapsbederf. Vanzelfsprekend is er ook verscheidenheid van object en gerichtheid: een museum op Texel zal meer ornithologisch georiënteerd moeten zijn dan een in Zuid-Limburg, dat veel meer de geologie en de paleontologie op de voorgrond zal stellen. Bij de opzet van het nummer heeft de redactie ernaar gestreefd, voor de verschillende „hoeken” van ons land een artikel te verkrijgen over aldaar gevestigde musea. Gaarne had zij dit ook voor Zeeland bereikt, doch hierin is zij helaas niet tijdig geslaagd.

Natuurhistorische streekmusea behoeven geen „stoffige verzamelingen van dode dingen” te zijn! Onder deskundige leiding kunnen zij meer dan ooit een taak vervullen in het levende biologie-onderwijs aan jongeren en volwassenen, en zo bijdragen tot kennis en levensvreugde. Was „meester Bernink” nog een on-officiële schoolbioloog, tegenwoordig is dat in enige grote gemeenten een officiële functie. Dat het zo ver is gekomen, is in grote mate te danken aan het werk van deze man, die ten rechte erelid van de KNNV is geweest.

Joh. Bolman

Op 27 mei 1911, de tweede — dus vrije — Pinksterdag werd het eerste „museumpje” in Denekamp officieel en feestelijk geopend.

Hieraan was een tiental jaren van vijf uren les geven en tien uren natuur-historisch onderzoek per dag vooraf gegaan. Mijn vader was een echte Kokkelen; hij heette Bernink, maar was naar geest en lichaam een moeders-kind met enkel het zwarte krullende haar van de Berninks. Rustig, geduldig en goed voor mens en dier; zwaar getroffen door onbegrip en onwelwillendheid; zich koesterend bij mensen met gelijke belangstelling.

Wat was de natuur rondom zijn geboortedorp rijk en mooi; hoe graag wilde hij, man als hij was, dit rijke en fraaie gebied voor zijn nageslacht in de breedste vorm — meer voor zijn geestelijk dan voor zijn lichamelijk — behouden.

In het klein verzamelde hij planten en insecten, later ook vogels en zoog-dieren, nadat hij een caduque vogel van de zusters uit het Noord-Deurninger klooster had gekregen en dit exemplaar ontleed had om in omgekeerde volgorde een dode vogel te kunnen prepareren: bijna ten leven brengen.

Heimans en Thijsse, met goud zij hun namen geschreven, niet alleen om wat deze pioniers voor Nederland direct deden, zoals de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten oprichten, het schrijven van hun talrijke boeken en artikelen etc., niet aan mij dit hier te memoreren, maar ook om

J. B. Bernink, F. J. Scholten en J. Lansink

de stem van hun belangstelling, hun ver- en bewondering voor Oost-Twente, hun woord van aanbeveling in de „Levende Natuur” om „Meesters droombeeld”, sterk door henzelf geïnspireerd, te helpen verwezenlijken. Dat vader 's woensdagmiddags groepjes oudere schoolgaande kinderen meenam naar buiten, hun liefde en kennis voor alles wat daar leefde en groeide bijbracht, goed, maar verder moest de jonge onderwijzer niet gaan. Toen hij ijverde voor: géén nesten uithalen, géén jeneverbesstruiken voor erepoorten, werd hem ketelmuziek gebracht en er werd een pamflet in het dorp verspreid tegen deze belachelijke moderniteit.

Eén van de museumzalen

Met steun van verwachte en onverwachte zijde werd het eerste „Natura Docet” geopend en het groeide. De man die het met hersens en handen opbouwde, groeide, en zijn liefste kind werd groter. De ruimte werd te klein, het aantal bezoekers en de aanwinsten te groot. Dus moest er opnieuw gebouwd worden. Deze keer waren het — met de oude belangstellende natuurhistorici — vooral de Twentse fabrikanten die het gebouw financierden. Het school- en streekmuseum was belangrijk geworden voor Twente en verre omgeving, voor Oost-Nederland en de aangrenzende Duitse streek.

Op 6 juni 1936 werd bij gelegenheid van de ledenvergadering van „Natura Docet” de nieuwe „geologie”-zaal in gebruik genomen. Intussen was het gebouw van 1921—1922 toch al uitgebreid met twee ferme zalen, elk van 6 x 8 m, maar dat was minder spectaculair, omdat toen in de diepte gebouwd werd; het front bleef ongewijzigd.

Zoals de oudere Natura-lezer weet (voor de jongere moge het een aanvulling zijn op zijn vaderlandse geschiedenis), verdiepte en verbreedde zich de belangstelling voor de natuur in ons land en in geheel West-Europa in alle lagen van de bevolking. In het overbevolkte West-Europa was belangstelling al gauw synoniem met bescherming. De tijden veranderden zo snel, dat de natuur niet meer mee kon; steden breidden zich uit, bos en heide, veen en meer verdwenen. Roekeloos greep de mens in, alsof er aan plant en dier nooit een einde kon komen. Toen veel verdwenen was, wreef menig een zich de ogen uit en probeerde te redden wat er nog te redden viel.

Voor wat met veel moeite, élan en doorzetting bleef bestaan, mogen we dankbaar zijn. Proberen wij op onze beurt nog iets te sparen, b.v. uit de klauwen en kaken van de ruilverkavelingen . . .

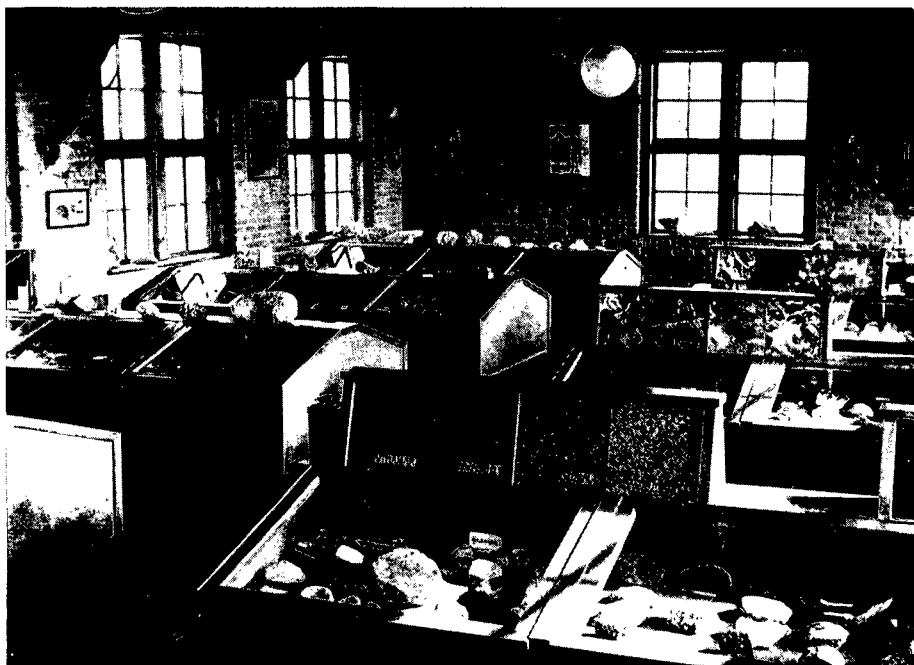
Op zijn zestigste verjaardag ging vader met pensioen, een glorieus dag: nu alle tijd aan zijn excursies, rondleidingen, artikelen en prepareerwerkzaamheden te kunnen besteden! 1938 en 1939 waren de mooiste jaren; wat werd er verzameld, hoe werd er gewerkt; zes uren nachtrust en een middagdutje van een kwartier waren genoeg.

Toen kwam de oorlog: museum en huis werden in beslag genomen. Wonderlijk was de belangstelling voor „der liebe alte Herr” van de Ortskommandant en soldaten. Bij de vordering van het museum decreteerde de burgemeester: „smijt alles maar op straat”. Op een soldatenfiets, hem onmiddellijk door een Duitser in de hand geduwd, reed hij naar de officier op „Dinkeloord”: „aber gewiss, hij ging mee, hij had Kultur”. De inhoud van het museum kon in de muurkasten worden gestouwd, deze werden met een dikke spijker „verzegeld” en er is geen opgezette luis verdwenen.

Toch was het herbegin erg moeilijk; een bom had op 4 april 1945 een groot gat dwars door het gebouw geslagen. Er kwamen weinig vrienden en vrijwel geen bezoekers. Vader naderde de 70-jarige leeftijd en de ziekte van Parkinson begon hem lichamelijk te slopen. Vol zorg om het werk van zijn museum stierf hij in de Paasnacht van 1954, op twee bewusteloze etmalen na helder van geest tot het laatste.

Zijn rusteloze zwoegen heeft hem overleefd; niet in zijn Natura Docet alleen, dat daar staat in de wondermooie omgeving van de Dinkel, rondom in de bomen en nesten met broedende vogels; verjongd, verstevigd en uitgebreid — met twee zalen van 13 x 6 meter en annexatie van de directeurswoning — maar ook met frisse krachten, een kloek bestuursvoorzitter en een adviescommissie met een eminente president. De taak die Natura Docet zich krachtens haar naam stelde, wordt voortgezet; de bezoekers, 16.000 per jaar, worden rondgeleid en in de voor het museum rustige wintermaanden worden leuren-met-materiaal verzorgd voor de leerlingen der hoogste klassen in de eigen provincie.

Wat Heimans betekende voor vader bij de oprichting van het eerste streekmuseum, mocht vader zijn voor M. J. van Sambeek, toen het Enschedese natuurhistorische museum zou worden opgericht. Collega Van

De geologiezaal

Sambeek was, om het op zijn Twents — dus negatief — te zeggen: nog minder brutaal dan Bernink. Hij werd onvoorwaardelijk geholpen en gesteund.

Toen men serieus over de mogelijkheid van een tweede museum in de streek vergaderde, opperde iemand, dat Natura Docet bedreigd zou kunnen worden door de Enschedese nieuwenling. De opmerking van Van Deinse deed elke natuurvriend goed: „mijn ervaring is,” zo zei hij, „dat hoe meer kroegen er zijn, hoe meer er gedronken wordt.”

Mogen dus nog vele kroegen worden geopend in Nederland en moge er laveloos worden gedronken uit de reine bron der natuur.

DE BIESBOSCH, LAND VAN HET LEVENDE WATER

Zo goed als zeker zal in november a.s. bovenstaand boek in onze Natuurhistorische bibliotheek verschijnen. Onze leden kunnen rekenen op een lagere prijs dan de gewone winkelprijs. Zie inlegvel.

WEEK VOOR NATUURLIEFHEBBERS

In de week van 7 t/m 12 augustus wordt door de Volkshogeschool „Geerlingshof” te Valkenburg een „Week voor natuurliefhebbers” georganiseerd.

Een unieke gelegenheid om met het Zuid-Limburgse landschap kennis te maken.

De prijs is f 30,— p.p., logies, maaltijden enz. inbegrepen.

Inlichtingen bij Volkshogeschool Geerlingshof, Postbus 50 te Valkenburg.